

Vzdelávacia oblasť: Človek a spoločnosť Učebné osnovy z vlastivedy

Charakteristika učebného predmetu

Vlastiveda je predmet, ktorý zahŕňa oblasť vzdelania venovanú poznávaniu svojej vlasti, svojho kraja, regiónu a samotnej obce.

Vlastivedné – motivačné poznávanie začína už v detstve, priestor okolo dieťaťa je plný zaujímavých vecí a potrebujú na ne odpoveď. Vlastiveda na 1. stupni ZŠ je obsahovo naplnená emotívnym (dobrodružným) poznávaním, pozorovaním a hodnotením javov a celkovo dojmov z rodnej krajiny (okolie školy a bydliska). S tým súvisí aj poznanie seba samého, svojho miesta v rodine a v komunite, či už školy alebo partie kamarátov. Poznanie svojej krajiny v časových premenách jednotlivých ročných období s dôrazom na starostlivosť o bezpečnosť a zdravie vytvára predpoklady pre vnímanie vzájomného vzťahu človeka a prírody. Človek a príroda sa mení v čase a práve preto vnímanie svojej obce, regiónu ale aj celej republiky musí byť spojené s poznaním histórie. Vlastiveda by mala byť činnostným obsahom. V tomto predmete je vhodné uskutočňovať vychádzky s vlastivedným námetom (ktoré majú motivačný charakter pre vyučovanie vlastivedy). Je ideálne prepojiť vychádzky s prírodovedným, kultúrnym a historickým obsahom vyučovania.

Téma *Objavujeme Slovensko* je rozdelená na dve veľké časti: *Príroda Slovenska* a *Slovensko v minulosti a dnes*. V časti *Príroda Slovenska* je základom spoznanie vybraných prírodných krás (napr. pohoria, jaskyne) najmä prostredníctvom povestí, rozprávání na základe obrázkov a i. *Slovensko v minulosti a dnes* sú príbehy historického rázu. Zakladajú sa na spoznaní významných udalostí v histórii Slovákov, o ich zaradení v správnom časovom slede.

Téma *Cestujeme po Slovensku* slúži na spoznanie najvýznamnejších a najatraktívnejších prvkov, častí regiónov. Realizácia sa uskutočňuje prostredníctvom „výletov“, jeden výlet po Slovensku je zameraný na jeden vybraný región. Dôraz je kladený na prácu s príbehmi a obrázkami (každý z nich znázorňuje jeden významný prvok regiónu) a na čítaní zjednodušenej mapy.

Vzdelávací obsah predmetu je rozdelený na tri tematické okruhy

Môj rodný kraj – kraj, kde žijem

Objavujeme Slovensko

Cestujeme po Slovensku

Tematický okruh **Môj rodný kraj – kraj, kde žijem** zahŕňa v sebe témy: Škola a jej okolie. Moja trieda. Obec, v ktorej žijem. Na hodinách vlastivedy sa žiaci učia rozprávať o svojom rodnom kraji, učia sa pomenovať jeho jednotlivé časti. Pri témach *Premeny prírody* počas roka používajú poznatky zo svojich pozorovaní a skúseností. Rozlišujú, čo vytvorila príroda a čo človek. Žiaci spoznávajú kultúru, dopravu a pamätihodnosti zo svojho okolia. Učia sa vážiť si hodnotu práce a peňazí. Dôraz sa kladie na starostlivosť o svoje životné prostredie. Žiaci zvládnu náčrt cesty zo školy do svojho bydliska.

V tematickom okruhu **Objavujeme Slovensko** žiaci objavujú a spoznávajú prírodné krásy a zaujímavosti Slovenska, napr. pohoria, jaskyne, rieky, mestá a iné. Pomocou obrázkov sa pokúšajú odlíšiť významné znaky regiónov. Spoznávajú naše starobylé a svetoznáme pamiatky, uvedomujú si ich krásu. Krátkou cestou do minulosti spoznávajú svet našich predkov.

V ďalšom tematickom celku **Cestujeme po Slovensku** žiaci sa oboznamujú so Slovenskom prostredníctvom zážitkového spoznávania formou výletov. Dozvedajú sa zaujímavosti o rôznych častiach Slovenska, porovnávajú osobitosti každého územia s rodným krajom. Svoju vlasť spoznávajú žiaci aj prostredníctvom povestí, rozprávok a hier, pri ktorých sa využíva aj mapa.

Ciele učebného predmetu

Prostredníctvom príbehov, rozprávok, piesní, rozprávání, pozorování, skúmaní, žiaci získavajú vzťah k rodnému kraju – kraju, v ktorom žijú. Vo vyučovaní vlastivedy v 2. ročníku je cieľom, aby žiaci vedeli rozprávať o svojom rodnom kraji (krajine svojho okolia). Pomenovať jeho jednotlivé prvky – časti. Primerane veku odlišiť vzťahy, väzby prírodného a spoločenského rázu v krajine svojho okolia, vo svojej obci, doma i v škole. Pri každej vhodnej téme majú žiaci použiť poznatky zo svojich pozorování a skúseností. Žiaci majú dokázať pomenovať a odlišiť, čo vytvorila príroda a čo človek. Rozprávať o premenách prírody počas roka. Vyhľadať v kalendári významné dni. Orientovať sa v rodnom kraji pomocou svetových strán a významných objektov. Veku primerane charakterizovať svoju obec. Po objavnom spoznaní rodného kraja sa žiaci pútavou formou oboznámia so zaujímavými časťami Slovenska. Žiaci majú pomocou obrázkov opísať pojmy, krajinu, pamiatky, ktoré už nie sú z ich bezprostredného okolia. Ukázať na „obrázkovej mape“ (prispôbenej obsahu vlastivedy v 3. ročníku) vybrané pohoria, jaskyne, rieky, mestá a i. Opísať ich pomocou obrázkov – pokúsiť sa odlišiť ich už na pohľad významné znaky. Stručne povedať obsah povesti na vybranú tému. Porozprávať o významných historických udalostiach.

Výučba vlastivedy v 4. ročníku sa zameriava na zážitkové spoznávanie častí Slovenska. Pre žiakov je pri tom dôležité vedieť čítať mapu a rozprávať o obrázkoch, fotkách. Dozvedieť sa pútaivé skutočnosti o rôznych častiach Slovenska. Porovnávať jednotlivé oblasti s rodným krajom.

Poznámka: témy nie je nutné preberať v postupnosti ako sú uvedené v učebnej osnove. Je potrebné prispôbiť sa aktuálnym situáciám, napríklad stalo sa niečo významné na Slovensku, udalosť a preto je potrebné sa venovať tejto téme, pretože žiaci sami prinášajú do školy veľa otázok a chcú na ne odpovede.

Tretí ročník

1 hodina týždenne, 33 hodín ročne

1.Charakteristika učebného predmetu

Vlastiveda v treťom ročníku (Moja obec) je obsahovo naplnená emotívnym (dobrodružným) poznávaním, pozorovaním a hodnotením javov a celkovo dojmami z vlastnej obce(okolie školy) v časových premenách jednotlivých ročných období (aj s aspektom starostlivosti o bezpečnosť a zdravie).Nezastupiteľná je vlastivedná vychádzka,ktorá má motivačno-heuristický charakter.Vybrané témy,napr.orientácia v okolí školy,sa odporúča realizovať formou pozorovania mimo triedy,ak sú na to možnosti. Delí sa na spoznávanie miestnej krajiny(jednoduchá práca s nákresmi) a orientáciu v čase(plynutie kalendárneho a školského roka,významné sviatky počas roka,tradície a i.).Na ne nadväzuje rozprávanie o doprave,o pamätihodnostiach.Osobitná pozornosť sa venuje pozorovaniu,skúmaniu prírody,jej zložiek,ale rovnako aj pamiatok v okolitej krajine.

2.Ciele učebného predmetu

Žiaci:

- skúmajú,pozorujú a bádajú v kraji v ktorom žijú
- porozprávajú o svojej obci(mesto,dedina-o krajine svojho okolia) a určia jednotlivé prvky-časti svojej obce
- orientujú sa v rodnom kraji pomocou svetových strán a významných objektov
- rozlišujú primerane vzťahy a väzby prírodného a spoločenského charakteru vo svojej obci,doma i v škole
- použijú poznatky zo svojich pozorování a skúseností
- identifikujú a odlišia,čo vytvorila príroda a čo človek
- rozprávajú o premenách prírody počas roka(vyhľadávaajú v kalendári významné dni)

3. Kľúčové kompetencie

Kompetencie, ktoré má žiak získať:

- vedieť čerpať informácie z mapy
- naučiť sa aktívne pracovať s mapou a plánom
- nadobudnúť záujem o spoznávanie a ochranu prírody
- nadobudnúť schopnosť orientovať sa na mape, ukázať a vymenovať susedné štáty, poznať významné mestá, rieky, pohoria, priehrady
- poznať význam národných parkov a chránených krajinných oblastí
- chápať význam histórie vo vzťahu k súčasnosti
- pochopiť význam jazyka pre rozvoj kultúry
- nadobudnúť kladný citový vzťah k vlastnému národu a k jeho etnografii

Dosiahnuté postoje:

- získava istotu v kvantifikovaní reality okolo seba
- vidí potrebu samostatnosti pri objavovaní okolitej krajiny a súvislosti s rodnou vlasťou
- je priaznivo naklonený k rozvíjaniu svojich schopností
- vyvíja snahu o rozvoj predstavivosti
- začína iným spôsobom vnímať okolitú skutočnosť
- dokáže kriticky zhodnotiť informácie, tvorivo ich spracovať a využívať
- dokáže využívať IKT
- chápe význam priateľstva a spolupráce so susednými štátmi
- je hrdý na svoju vlasť a jej históriu

4. Obsahový štandard

Prehľad tematických celkov

1. Moja obec (33 hodín)

Obsah tematických celkov

1. Moja obec

Moja obec. Miestna krajina. Okolie školy, bydliska. Svetové strany. Smer na sever (podľa poludňajšieho tieňa). Cesta do školy a bezpečnostné pravidlá pri ceste do školy. Znaky jesene. Zmeny v prírode a dĺžky dňa a noci. Zber úrody. Príprava živočíchov na zimu. Predkovia, dedina alebo mesto (aj s opisom) a jej obyvatelia. Znaky zimy, strostlivosť o zver v prírode. Zimné sviatky. Pamätihodnosti. Významní rodáci. Zmienky o obci a jej okolí v povestiach, priesňach. Známe udalosti v obci, historické pamiatky v obci. Znaky jari a jarne práce. Zmeny v prírode a dĺžky dňa a noci. Veľkonočné sviatky a tradície. Plán, mapa danej krajiny. Znaky leta, dozrievanie novej úrody. Zmeny v prírode a dĺžky dňa a noci. Starostlivosť živočíchov o mláďatá. Oddych a rekreácia počas letných prázdnin. Starostlivosť o zdravie a bezpečnostné pravidlá počas letných aktivít. Časová priamka (vizualizácia času).

V rámci predmetu vlastiveda v druhom ročníku budeme rozvíjať prierezové témy environmentálnej výchovy, dopravnej výchovy, osobnostný a sociálny rozvoj, ochrana života a zdravia, tvorba projektu a prezentačné zručnosti.

V rámci predmetu etická výchova v treťom ročníku budeme rozvíjať prierezové témy environmentálnej výchovy, dopravnej výchovy, osobnostný a sociálny rozvoj, ochrana života a zdravia, tvorba projektu a prezentačné zručnosti.

5. Výkonový štandard

- napísať presný názov svojej obce (presnú adresu školy a bydliska),
- zaradiť obec, kde býva, medzi mestá alebo dediny,
- určiť smer na sever podľa poludňajšieho tieňa a identifikovať svetové strany v krajine,
- orientovať sa v okolí školy a bydliska pomocou svetových strán a významných objektov v miestnej krajine,
- porozprávať vlastnými slovami cestu do školy alebo zo školy domov,

- opísať svoju obec (napr. aké domy, ulice - pozná, možno aj vymenovať, blízka rieka, park a iné),
- zhotoviť jednoduchý náčrt okolia školy a bydliska,
- ukázať na mape Slovenska svoju obec,
- identifikovať na mape Slovenska pohoria, nížiny, rieky a cesty (podľa farieb),
- opísať spôsob života obyvateľov obce – iné v meste, iné na dedine, ako sa starať o svoje okolie, ako tráviť voľný čas,
- charakterizovať zmeny vo svojej obci (v prírode) na jeseň a použiť pri tom vlastné pozorovania i skúsenosti (dĺžka dňa a iné),
- porozprávať, ako si ľudia pripomínajú svojich predkov a priateľov (Pamiatka zosnulých) na jeseň,
- zostrojiť časovú priamku vlastnej rodiny a rodninných príslušníkov,
- charakterizovať zmeny vo svojej obci v zime (vlastné pozorovania),
- vlastnými slovami porozprávať o sviatočných dňoch v obci na rozhraní kalendárnych rokov (Vianoce, Silvester, Nový rok, Traja králi),
- opísať druhy dopravy v obci (zopakovať si bezpečnosť na cestách),
- určiť dve historické pamiatky vo svojej obci,
- porozprávať jednu povesť, pieseň, či báseň, ktorá sa viaže k obci alebo jej okoliu,
- určiť, aké významné kultúrne a športové podujatia sa v obci konajú,
- charakterizovať zmeny v prírode na jar a použiť pri tom vlastné pozorovania a skúsenosti (zmeny v prírode, dĺžka dňa),
- opísať činnosti ľudí na jar,
- porozprávať o veľkonočných tradíciách v obci,
- identifikovať zmeny v prírode počas leta a rozprávať o oddychu a rekreácií počas letných prázdnin,
- vyhľadať informácie o svojej obci na internete a iných médiách,
- interpretovať obrazový materiál o obci a jej obyvateľoch.

6. Pedagogické stratégie

Pre dosiahnutie cieľov výuky budú na vyučovacích hodinách využívané metódy analýzy a syntézy, výkladu, didaktických hier, pozorovania, rozprávania, rozhovoru, vysvetľovania, práce s obrazom, práce s učebnicou, vychádzky. Zaradená bude aj metóda DITOR.

Okrem klasických foriem vyučovacieho procesu budú zaraďované aj netradičné formy – problémové, skupinové a projektové vyučovanie. V rámci vyučovacieho procesu bude uplatňovaný diferencovaný a individuálny prístup k včleneným žiakom.

7. Učebné zdroje

prof. PhDr. Mária Kožuchová, CSc., Mgr. Mária Šimunková, Mgr. Renáta Matušková: Vlastiveda pre 3. ročník základných škôl, 2009

Drahoslav Machala: Čítanie o Slovensku pre prvý stupeň základných škôl, 2008

8. Hodnotenie predmetu

Žiaci budú hodnotení podľa metodického pokynu č. 22/2011 na hodnotenie žiakov základnej školy.

Žiaci sa budú hodnotiť aj písomnými previerkami, ústnym priebežným skúšaním, a hodnotením projektov. Škála hodnotenia sa uskutoční podľa kritérií, ktoré stanoví MZ. Celkové hodnotenie sa uskutoční klasifikáciou (u včlenených žiakov podľa pokynov špeciálneho pedagóga), priebežné hodnotenia sa uskutočnia známkuou.

Štvrtý ročník

2 hodiny týždenne, 66 hodín

1. Charakteristika predmetu

Vo 4. ročníku žiaci spoznávajú najvýznamnejšie a najatraktívnejšie prvky, časti regiónov. Tieto cesty sa realizujú prostredníctvom „výletov“ od Tatier k Dunaju, od Dunaja k Hornádu, od Hornádu po Dunajec. Výlety po Slovensku sú zamerané na zážitkové spoznávanie regiónov. Dôraz je na práci s mapami, príbehmi a ilustráciami. Mapy sú zamerané a prispôbené vyučovaniu vlastivedy. Každý zemepisný názov z textu nájdu žiaci na mape, obrázku aj kresbe. Používajú sa veľmi jednoduché mapy, ktoré pri ústnom, či písomnom preverovaní vedomostí pomáhajú žiakom (nič sa neučia naspamäť). Základ tvorí „Čítanie mapy – prstom po mape“ a prerozprávanie príbehov podľa obrázkov.

2. Ciele predmetu

- ukážu na mape (prispôbenej vlastivede vo 4.ročníku) vybrané pohoria, jaskyne, rieky, mestá a iné,
- opíšu (pomocou obrázkov) pojmy, krajinu, pamiatky, ktoré už nie sú z ich bezprostredného okolia,
- prerozprávajú obsah povesti podľa výberu,
- porozprávajú o významných historických udalostiach,
- vedia čítať mapu a rozprávať podľa ilustrácii a fotografií,
- vypátrajú pútavé skutočnosti o rôznych častiach Slovenska,
- porovnávajú jednotlivé oblasti so svojou obcou.

3. Kľúčové kompetencie

Kompetencie, ktoré má žiak získať

- dokáže pripraviť prezentáciu slovnú alebo písomnú „navštívenej“ oblasti na Slovensku alebo interpretácii prečítaného o tejto oblasti,
- dokáže určitý čas sústredene načúvať, náležite reagovať, používať vhodné argumenty a vyjadriť svoj názor,
- uplatňuje ústretovú komunikáciu na vytváranie dobrých vzťahov so spolužiakmi, učiteľmi, rodičmi a s ďalšími ľuďmi, s ktorými prichádza do kontaktu,
- na základnej úrovni využíva technické prostriedky komunikácie,
- používa základné matematické myslenie na riešenie rôznych praktických problémov, napr. čítanie mapy, mierky máp a pod.
- je pripravený ďalej si rozvíjať schopnosť objavovať, pýtať sa a hľadať odpovede, ktoré smerujú k systematizácii poznatkov
- vie používať vybrané informačné a komunikačné technológie (IKT) pri vyučovaní a učení sa,
- dokáže primerane veku komunikovať pomocou elektronických médií,
- dokáže adekvátne veku aktívne vyhľadávať informácie na internete,
- vníma a sleduje problémové situácie v škole a vo svojom najbližšom okolí,
- primerane svojej úrovni navrhuje riešenia podľa svojich vedomostí a skúseností z danej oblasti
- cení si a rešpektuje kultúrno-historické dedičstvo a ľudové tradície,
- zoznamuje sa s kultúrnym dedičstvom daného regiónu
- pozná bežné pravidlá spoločenského kontaktu (etiketu),
- správa sa kultúrne, primerane okolnostiam a situáciám,
- má osvojené základy pre tolerantné a empatické vnímanie prejavov iných kultúr

4. Obsahový štandard

Prehľad tematických celkov

1. Slovensko (66 hodín)

- vlastivedná mapa Slovenska
- znaky na mape a v legende
- svetové strany na mape
- poloha miestnej krajiny na Slovensku
- význam modrej, hnedej a zelenej farby na mape
- kreslená mierka
- Tatry, Pieniny, Fatra, Slovenské Rudohorie,
- Nížiny
- TANAP
- pamiatky Slovenska – UNESCO
- jaskyne
- mestá Slovenska
- Konštantín a Metod
- Svätoplukove prúty
- vpády Tatárov a Turkov
- Mária Terézia
- Ľudovít Štúr
- 1.svetová vojna
- M. R. Štefánik
- T. G. Masarik
- 2.svetová vojna
- samostatná SR
- naše štátne symboly

5. Výkonový štandard

- vyjadriť vlastnými slovami, čo je mapa,
- identifikovať znaky na mape (farby, tvary),
- odmerať podľa nakreslenej (grafickej) mierky vzdialenosti na mape,
- ukázať polohu Slovenska na mape sveta Európy,
- ukázať na mape Slovenska svoju obec,
- porozprávať o ceste od Tatier k Dunaju,
- pátrať po obrazovom materiáli (internet, médiá) z cesty a interpretovať ho,
- odlíšiť na ceste od Tatier k Dunaju tri známe pohoria a tri kotliny,
- prerozprávať dve povesti (legendy) z cesty od Tatier k Dunaju,
- porozprávať o ceste od Dunaja po Hornád (z Bratislavy do Košíc),
- prerozprávať dve povesti (legendy) z cesty od Dunaja po Hornád,
- opísať výlet od Hornádu po Dunajec (z Košíc po Dunajec),
- prerozprávať dve povesti (legendy) z cesty po hradoch na východe Slovenska,
- identifikovať päť najvýznamnejších kultúrohistorických pamiatok Slovenska na mape,
- vytvoriť zoznam desiatich prírodných divov Slovenska,
- rozlíšiť pomocou mapy najvýznamnejšie cesty Slovenskom,
- zistiť na obrázkoch, ako sa krajina Slovenska menila (historické obrazy),
- vytvoriť plán cesty po Slovensku.

6. Pedagogické stratégie

Pre dosiahnutie cieľov výuky budú na vyučovacích hodinách využívané metódy analýzy a syntézy, výkladu, didaktických hier, pozorovania, rozprávania, rozhovoru, vysvetľovania, práce s obrazom, práce s učebnicou, vychádzky. Zaradená bude aj metóda DITOR. Okrem klasických foriem vyučovacieho procesu budú zaradované aj netradičné formy – problémové,

skupinové a projektové vyučovanie. V rámci vyučovacieho procesu bude uplatňovaný diferencovaný a individuálny prístup k včleneným žiakom.

7. Učebné zdroje

mapy, informačné materiály o meste, regióne a Slovensku
internet

8. Hodnotenie predmetu

Žiaci budú hodnotení podľa metodického pokynu č. 22/2011 na hodnotenie žiakov základnej školy.

Žiaci sa budú hodnotiť aj písomnými previerkami, ústnym priebežným skúšaním, a hodnotením projektov. Škála hodnotenia sa uskutoční podľa kritérií, ktoré stanoví MZ. Celkové hodnotenie sa uskutoční klasifikáciou (u včlenených žiakov podľa pokynov špeciálneho pedagóga), priebežné hodnotenia sa uskutočnia známkou.